Arts and Crafts Movements

Arts & Crafts, czyli sztuki i rzemiosła – to ruch artystyczny, który powstał w Wielkiej Brytanii w latach 50. XIX wieku, szczyt popularności osiągnął na przełomie XIX i XX wieku, a jego wpływ był widoczny aż do II wojny światowej. Celem uczestników ruchu było odnowienie różnych dziedzin sztuki, tak, by otaczające człowieka przedmioty (meble, architektura wnętrz, książki itd.) były zarówno funkcjonalne, jak i piękne. Założyciele ruchu odmawiali tych wartości produkowanym masowo wytworom przemysłu. Programowo anty-przemysłowi teoretycy Arts & Crafts gloryfikowali natomiast rzemiosło i indywidualną, ręczną pracę. Podkreślali wysoką jakość wytworów rzemieślniczych, a także etyczną i społeczną wyższość rzemiosła nad produkcją fabryczną.
Inspiratorem dla twórców Arts & Crafts był brytyjski pisarz i esteta John Ruskin. W swoich pismach zwracał on uwagę na niebezpieczeństwa płynące z rozdzielenia aktu twórczego (projektowania) i samej fizycznej pracy. Efektem rewolucji przemysłowej było zredukowanie robotników niemal do roli elementu maszyny. Monotonne wykonywanie powtarzających się czynności, brak wpływu na ostateczny efekt, złe warunki pracy, zanik indywidualności były zdaniem Ruskina nierozerwalnie związane z pracą w fabrykach. Konsekwencją uprzemysłowienia miała być degeneracja robotników i zanik zmysłu estetycznego. „Należy tworzyć sztukę użyteczną i funkcjonalną, która jednocześnie nie traciłaby estetycznych wartości" - nawoływał pisarz i krytyk sztuki John Ruskin, wielki orędownik powrotu do praktyk rzemieślniczych z epoki gotyku, który, jego zdaniem, był „najuczciwszym" stylem w sztuce.
Jednym z pierwszych artystów, którzy zaczęli wcielać w życie idee Ruskina był Augustus W.N. Pugin, twórca budynku brytyjskiego parlamentu. Wierzył on, że dobre, gotyckie wzornictwo może wpłynąć na duchowe odrodzenie społeczeństwa w duchu chrześcijańskim. I choć dorobek artystyczny Pugina stał się źródłem inspiracji dla innych przedstawicieli Arts & Crafts, w kształtowaniu się nowego stylu w sztuce największą rolę odegrał inny piewca idei Ruskina, William Morris.
Ruch Arts & Crafts miał służyć społeczeństwu, popularyzując dobre rzemiosło i wprowadzając piękne, funkcjonalne przedmioty do ówczesnych wnętrz. Artyści związani z ruchem odwoływali się do wzorców średniowiecznych (por. neogotyk), sztuki ludowej, romantyzmu. Ruch zachował jednak elitarny charakter. Wysoki koszt dobrych materiałów, a zwłaszcza czasochłonność rzemieślniczej pracy sprawiały, że ręcznie wykonane obiekty były zbyt drogie dla przeciętnego odbiorcy. Projekty z kręgu Arts & Crafts były jednak naśladowane przez producentów, stylistyka zyskała więc znaczną popularność.

- Prostota i szlachetność formy ściśle związanej z funkcją przedmiotu.
- Ścisłe relacje między wszystkimi elementami dekoracyjnymi.
- Całkowite odrzucenie stylów historycznych.
- We wcześniejszym okresie często występujące formy dekoracyjne to: ptaki, rośliny i zwierzęta, w późniejszych - dekoracje stają się bardziej abstrakcyjne, pojawiają się też motywy egzotyczne, związane z istotami mitycznymi.
- *Amor vacui*, czyli umiłowanie pustki - duże powierzchnie przedmiotów pozostawały gładkie, pozbawione ozdób.
- Wnętrza przestronniejsze od wiktoriańskich, nawet jeśli były niższe.

Ruch narodził się na Wyspach Brytyjskich i tam też najżywiej się rozwijał, choć w okresie szczytowej popularności jego wpływy sięgały obu Ameryk i Azji. Główną postacią i twórcą Arts & Crafts jest William Morris. Wraz z Edwardem Burne-Jonesem i kręgiem przyjaciół łączył fascynację literaturą romantyczną, kwestiami społecznymi i sztukami pięknymi. Pod wpływem pism Ruskina Morris porzucił decyzję o karierze duchownego na rzecz architektury i sztuk pięknych. Zajmował się między innymi projektowaniem mebli, tkanin i grafiki, łącząc zajęcia „designera" z pracą literacką i organizacyjną.
W 1861 powstała firma **Morris & Co.** Oferowała ona projektowane i wykonywane przez prerafaelitów tworząc meble, wyroby z metalu, tkaniny, tapety, elementy wyposażenia i architektury wnętrz. Wkrótce powstała Guild and School of Handicraft, szkoła kształcąca artystów-rzemieślników zgodnej z założeniami ruchu. Oprócz artykułów, katalogów i książek, działalność członków ruchu popularyzowało również własne czasopismo The Hobby Horse.
Na wzór ruchu zakładano stowarzyszenie m.in. w USA i Austrii; w Polsce do ideałów Arts & Crafts nawiązywały na początku XX stulecia Warsztaty Krakowskie.

Red House, Londyn

Morris wraz z architektem Philipem Webbem zaprojektował dla siebie pod Londynem dom, Red House, z inspirowanymi średniowieczem motywami dekoracyjnymi opracowanymi przez prerafaelitów (przyjaźnił się z jednym z głównych przedstawicieli tego nurtu w malarstwie, Edwardem Burne-Jonesem). Ponieważ w sklepach nie mógł kupić tkanin i mebli, które by mu odpowiadały, zaprojektował je sam. W 1861 r. założył w Londynie firmę Morris, Marshall, Faulkner & Co, która w 1875 r. przekształciła się w Morris & Co. Artyści projektowali tapety, tkaniny, meble, szkło artystyczne, witraże.

Jedną z najważniejszych postaci ruchu był Charles Rennie Mackintosh. Projektował on nie tylko budynki (np. Glasgow School of Art, herbaciarnie Catherine Cranston czy Hill House w Helensburghu) i meble. Najbardziej znane są jego smukłe białe i czarne krzesła o wysokich oparciach, często składających się z listew, co jeszcze bardziej podkreślało monumentalność przedmiotu. Artysta uważany obecnie za jednego z najbardziej znaczących projektantów przełomu wieków za życia nie został doceniony i zmarł w biedzie. Jego meble (krzesła Ingram, Argyle, Hill House i Willow) produkowane są do dziś (od 1973 r. przez firmę Cassina w serii Masters Collection).

Willow Tea Room

SECESJA

Secesja to kierunek w sztuce przełomu wieków (1892-1907) o wielu nazwach:

W Anglii .....

We Francji .....

W Niemczech .....

Wyrosła ze sprzeciwu wobec eklektyzmu, akademizmu, naturalizmu, czyli bezstylowości w sztuce końca ..... w.

Prekursorski charakter wobec secesji miały tendencje w sztuce angielskiej XIX wieku: ruch ..... *and* .....

Williama ..... (ideologicznie przygotowany przez Johna Ruskina). Secesja związana była

z symbolizmem i syntetyzmem zrodzonym w kręgu malarza Paula ..... .

Główne dziedziny rzemiosł popularyzowanych przez secesję to .....

.....

Cechy stylu secesyjnego:

Inspiracje japońszczyzną: integralność napisu i płaszczyzny obrazu, płaska .....

..... ,

dekoratywność

Inspiracje gotykiem: wydłużenia postaci, upodobanie do pionowych kształtów

Inspiracje rokokiem: motyw miękkiego, linearnego kształtu, asymetria, delikatna tonacja barw, elegancja, wytworność zestawień barwnych, wyrafinowanie przetwarzanie form zainspirowanych naturą

Motywy: fantastyczno-baśniowe, np. .....

zwierzęce, np. .....

roślinne, np. .....

akwatyczne, np. .....

Secesyjne zainteresowanie motywami roślinnymi budziło się wraz z nowymi odkryciami nauk biologicznych. Możliwość dokładnego oglądania detali rośliny pod mikroskopem sprawiło, że dostrzeżono estetykę nie tylko kwiatu czy jego owocu, ale także nasion. Natchnienie dla twórców dekoracji stanowiła też bogata symbolika niektórych roślin. Najczęściej pojawiały się motywy kwiatu lilii, irysa, kasztanowca, róży, słonecznika, nasturcji lub maku. Artyści najchętniej stosowali w swoich pracach kompozycję pionową, inaczej mówiąc wertykalną – do tego założenia idealnie pozowały smukłe, wysokie łodygi słoneczników lub lilii. Czerpano bardzo wiele z dekoracyjnej sztuki japońskiej, szkicowano egzotyczne rośliny i przenoszono na grunt malarstwa, rzeźby, rzemiosła artystycznego. W Polsce hołdowano rodzinnym, występującym w naszym kraju odmianom kwiatów, rzadziej sięgano do egzotyki i fauny dalekowschodniej. Rewelacyjnym przykładem fascynacji naturą jest *Zielnik* Stanisława Wyspiańskiego, w którym artysta gromadził rysunkowe kopie roślin z jego najbliższego otoczenia. Zebrane motywy służyły jako inspiracja do wykonywania malarskich lub rzeźbiarskich zdobień.

ANGLIA

Początków secesji trzeba szukać w Anglii. Uważa się, że nie wykształcił się tam właściwy styl secesyjny, ale bez XIX-wiecznych myślicieli i artystów angielskich secesji by nie było. W latach 50. XIX wieku rozpoczęli działalność prerafaelici - grupa malarzy nawiązujących do sztuki gotyckiej i wczesnorenesansowej. Dante Gabriel Rossetti, Edward Burne-Jones i ich przyjaciele malowali smukłe, wiotkie, melancholijne kobiety, rodem jakby z płócien dawnych mistrzów. Chętnie sięgali po motywy roślinne, potęgujące dekoratywny charakter ich obrazów. William Morris, inspirowany myślą Johna Ruskina, zapoczątkował około roku 1860 odnowę rzemiosła artystycznego, niszczonego przez sztampową produkcję przemysłową. On i skupieni wokół niego artyści, przeniknięci ideą tworzenia pięknych przedmiotów codziennego użytku, inspiracji szukali w gotyku jako epoce najlepiej wyrażającej w przeszłości tę ideę. Efekty tej inspiracji to sięgnięcie do techniki witrażu, zainteresowanie tkaniną ścienną i odnowa sztuki książki. Angielscy prekursorzy secesji ze związanego ze środowiskiem Morrisa ruchu Arts and Crafts dostrzegli wartości, których poszukiwali, także w sztuce japońskiej, z jej wyważeniem i prostotą. Japońskie wnętrza zwróciły uwagę na potrzebę aranżacji przestrzeni mieszkalnej. Powstała idea domu jako całości, jako dzieła sztuki. Dwuwymiarowość japońskiego malarstwa i drzeworytu oraz współistnienie w nich tekstu i obrazu miały wielkie znaczenie dla rozwoju typografii i plakatu. Linearność charakterystyczna dla sztuki japońskiej zwróciła uwagę na doniosłość linii jako środka wyrazu. Upodobanie do motywów roślinnych zbliżało Waltera Crane'a, Arthura Mackmurdo, Christophera Dressera i innych przedstawicieli ruchu Arts and Crafts do prerafaelitów. Nowością było, przejęte potem przez secesję, traktowanie tych motywów jako dekoracyjnych form o giętkich, płynnych liniach i przywiązywanie wielkiej wagi do ich symboliki. Szczególne miejsce motywy roślinne znalazły w projektach tapet, tkanin, grafice książkowej.

Aubrey Vincent Beardsley (1872-1898)

Jego wypracowany, bardzo charakterystyczny styl inspirowany był malarstwem Botticellego i Michała Anioła, greckim malarstwem wazowym, drzeworytem japońskim, twórczością Prerafaelitów. Twórczość Beardsleya cechuje syntetyczne uproszczenie form, ich płaszczyznowość, ornamentalność, giętka linia, silny kontrast uzyskany poprzez stosowanie tylko czerni i bieli, symbolizm, erotyzm; w przedstawieniach ludzi silne wydłużenie sylwetki.

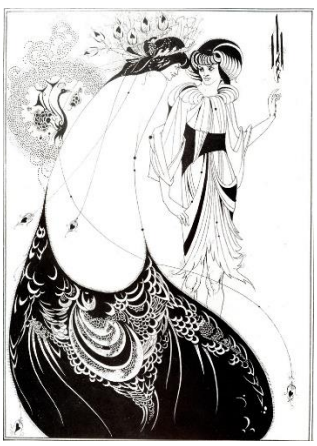

Salome - znana głównie z roli, jaką odegrała przy śmierci Jana Chrzciciela – zachwycony tańcem Salome Herod Antypas, tetrarcha Galilei i Perei, obiecał spełnić każde jej życzenie, a ta – na polecenie matki – zażądała głowy żydowskiego proroka. Motyw Salome pojawia się często w malarstwie, muzyce i w literaturze jako biblijny motyw odnoszący się do krwawego erotyzmu i mrocznej zmysłowości.

BELGIA

Victor Horta (1861-1947)

belgijski architekt i projektant, uważany za jednego z największych europejskich architektów stylu secesyjnego, często za pierwszego architekta, który wprowadził ten styl do architektury (jego Hôtel Tassel w Brukseli powstał już w latach 1892-93). W twórczości Horty obok wpływów angielskich widoczna jest znajomość myśli francuskiego konserwatora zabytków i teoretyka architektury, Eugene'a Viollet-le-Duca, który próbował znaleźć zastosowanie w architekturze dla konstrukcji z żelaza. Victor Horta znalazł to zastosowanie. Jego prace wykorzystują żelazo i szkło, pozwalające traktować bryłę budynku jak rzeźbę, nadawać fasadom faliste formy. Elementy konstrukcyjne, podkreślone przez dekoracje z metalu o płynnych, secesyjnych liniach, są obecne także we wnętrzach, ukształtowanych asymetrycznie, przechodzących płynnie jedne w drugie. Tak więc, znalazła tu ucieleśnienie idea rodem z Anglii - domu jako dzieła sztuki.

Nazwa obiektu ……

Miejscowość ……

Czas powstania ……

Cechy typowe dla secesji ……

……

……

……

Henry van de Velde (1863-1957)

Charakterystycznym rysem jego twórczości są szerokie, wstęgowate linie ornamentów. Nie są to jednak ornamenty roślinne, lecz abstrakcyjne. A z czasem i te zanikają, pozostawiając po sobie zamaszystość kształtów projektowanych obiektów. W 1902 roku został zaproszony przez niemieckiego hrabię, Harry'ego Kesslera do Weimaru, aby służyć tamtejszemu księciu jako malarz i projektant wnętrz. W Weimarze postanowił utworzyć seminarium rzemiosła, opartego na zasadach ruchu Arts & Crafts, które z czasem przekształciło się w Szkołę Rzemiosła Artystycznego. W 1907 van de Velde wzniósł nową siedzibę dla szkoły, której został dyrektorem oraz zaangażował się w działalność Werkbundu. W 1915 roku zrezygnował z posady dyrektora, którą przekazał Walterowi Gropiusowi. Po zakończeniu I wojny światowej wyjechał do Szwajcarii, gdzie pracował dla holenderskich kolekcjonerów, Antoniego Kröller i jego żony Hélène Kröller-Müller. Wskutek problemów finansowych Kröllerów, van de Velde został zwolniony i wyjechał w 1925 roku do Brukseli. W 1933 roku holenderski rząd postanowił ufundować muzeum Kröllerów. Projekty nadzorował van de Velde, a w 1938 roku nastąpiło uroczyste otwarcie Kröller-Müller Museum. W 1947 roku wyjechał do szwajcarskiego Oberägeri, gdzie napisał autobiograficzną książkę, *Historia mojego życia*. W Szwajcarii pozostał aż do swojej śmierci. Jedynym dziełem Veldego na terenie Polski jest odkryte w 2003 roku wyposażenie wnętrza sanatorium w Trzebiechowie, wykonane w latach 1903–1905 na zlecenie księżnej Eleonory Karoliny Gaspariny Luisy Reuss-Köstritz.

FRANCJA

We Francji bliskie secesji tendencje stosunkowo wcześnie ujawniły się w malarstwie. Paul Gauguin i szkoła z Pont-Aven począwszy od ok. 1888 roku malowali, używając płaskich plam czystego koloru, obrzeżonych linearnym konturem. Podobnymi środkami wyrazu posługiwali się działający w tym samym okresie w Paryżu nabiści. Ci ostatni podstaw dla swych poczynań poszukiwali, jak artyści angielscy, w średniowieczu i sztuce japońskiej. Także wzorem artystów angielskich działali w wielu dziedzinach sztuki użytkowej - malarstwie ściennym, tkaninie, witrażu, ilustracji książkowej, wreszcie plakacie. Plakat zresztą to była specjalność ośrodka paryskiego. Wypowiadali się w tej technice m.in. Eugene Grasset, Jules Chéret (już w latach 70. XIX wieku tworzący pod wpływem Morrisa i Crane'a lub bezpośrednio sztuki średniowiecznej i japońskiej), Henri de Toulouse-Lautrec i artysta jednoznacznie kojarzony z secesją, Czech Alfons Mucha. W Paryżu oraz w Nancy znajdowały się bardzo prężne ośrodki rzemiosła artystycznego. W Paryżu działał René Lalique, tworzący biżuterię z bardzo różnych materiałów, np. emalii, szkła czy rogu. Nancy zasłynęło za sprawą wielkiego Émile'a Gallégo, artysty, który ze szkła tworzył formy roślinne i zwierzęce, stosując nowatorskie metody obróbki tego materiału. Gallé projektował także meble, ale w tej dziedzinie miał już równych sobie, np. Louisa Majorelle'a w Nancy i Hectora Guimarda w Paryżu. Secesja francuska zachowała w zakresie rzemiosła pewną odrębność; wykształciła natomiast związek z rodzimym stylem wieku XVIII - stylem rokokowym. Secesyjna linia jest dłuższa i smuklejsza, ale jednocześnie kręta - jak linia rokokowa. Podstawą wspólnoty okazało się także upodobanie do motywów roślinnych i kultur orientalnych, jakie wykazywały i rokoko, i secesja. Belgiem Victorem Hortą inspirował się natomiast niewątpliwie architekt Hector Guimard, tworząc ok. roku 1900 stacje paryskiego metra.

Hector Guimard [ektor gimar] **(1867-1942)**

W latach 1894-1898 był profesorem w École des Arts Décoratifs w Paryżu. W kamienicy Castel Béranger w Paryżu (1894-1898), akcentując znaczenie szczegółu, każde mieszkanie zaprojektował indywidualnie – styl Art Nouveau jest reprezentowany przez wszystkie elementy budynku, od wykończeń kamieniarskich po klamki. Jego sztukę cechuje fantazja, dekoracyjność. Często wykorzystywał przestylizowane, asymetryczne motywy roślinne i zwierząt. Stosował metal, fajans i cegłę szklaną.

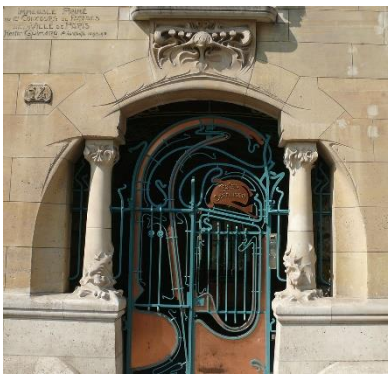

Dziś jego najbardziej rozpoznawalnym dziełem są ozdobne wejścia do stacji paryskiego metra (1899-1900) - przeszkolone, wsparte na metalowych łukach z roślinnymi ornamentami i na fantazyjnych balustradach. Do ich wykonania Guimard wykorzystał seryjnie produkowane odlewy z żelaza, co nie spodobało się wielu paryżanom. Do naszych czasów zachowały się tylko trzy oryginalne wejścia Guimarda – na stacjach Abbesses i Port Dauphine oraz na skrzyżowaniu Rue des Halles i Place Sainte-Opportune. Wiele innych zrekonstruowano.

Émile Gallé (1846-1904)

francuski projektant tworzący głównie projekty dzieł ze szkła (np. wazony), projekty mebli oraz biżuterii w stylu secesji, inicjator i główny przedstawiciel szkoły z Nancy. Początkowo studiował filozofię i botanikę chociaż równocześnie wykonywał projekty dla wytwórni ceramiki, która należała do jego ojca. W 1874 osiedlił się w Nancy i założył tam hutę szkła, a w 1883 rozpoczął produkcję mebli. Jego ojciec prowadził pracownię ceramiczną i szklarską, dzięki czemu Émile mógł zapoznać się z tymi technikami. Szczególnym zainteresowaniem darzył przyrodę, a zwłaszcza rośliny. Zbierał je i hodował, czerpiąc z nich inspirację do tworzonych dzieł. Początkowo wzorował się na szkłach antycznych i średniowiecznych produkując wyroby przezroczyste lub lekko zabarwione. W dojrzałej fazie jego twórczości oprócz świata roślin wpływ na jego sztukę miał styl rokoka, symbolizm i sztuka japońska. Rozwinął własny oryginalny styl polegający na szlifowaniu lub trawieniu kwasem kolorowego szkła; uzyskiwane w ten sposób dekoracje oparte były na motywach roślinnych, zwierzęcych a także odwoływały się do świata owadów i stworzeń morskich. Stosował też technikę szkła warstwowego (kolorowe lub bezbarwne szkło pokryte warstwą szkła w innym kolorze, w której wykonywano nacięcia odsłaniające dolną warstwę) oraz wtapiania w szkło elementów z metalu i innych tworzyw. Stworzył nowe formy naczyń upodabniające się często do kielichów kwiatowych. Dzięki własnym metodom barwienia szkła uzyskał szeroką gamę kolorów, stosując przede wszystkim odcienie mleczne i matowe. Jego meble charakteryzują się lekkością oraz delikatną dekoracją o motywach roślinnych. Do ozdabiania swoich mebli stosował rzeźbienie, intarsję i markieterię.

René Jules Lalique (1860-1945)

Zajmował się wyrobem butelek na perfumy, waz, wazonów, świeczników, zegarków, biżuterii i podobnych form sztuki użytkowej. W roku 1884 założył wraz z jubilerem Varenne przedsiębiorstwo *Lalique & Varenne*. W następnym roku założył własne przedsiębiorstwo produkujące wyroby według jego własnych projektów. Oprócz złota i szlachetnych kamieni stosował kość słoniową, emalię, kamienie półszlachetne i szkło. Od roku 1889 dostarczał anonimowo wyroby do sklepu jubilerskiego Vever et Boucheron, a w roku 1890 założył sklep jubilerski. Do jego klientów należała aktorka Sarah Bernhardt. W końcu XIX i na początku XX wieku tworzył w stylu secesji. W roku 1908 rozpoczął produkcję flakonów do perfum dla przedsiębiorstwa *François Coty*. Od roku 1911 zaczął tworzyć wyłącznie w szkle. W zakładzie w Combs-la-Ville zajął się produkcją opakowań szklanych dla przemysłu farmaceutycznego. W roku 1921 uruchomił fabrykę w Wingen-sur-Moder. Po I wojnie światowej zajął się projektowaniem elementów wystroju wnętrz architektonicznych. W roku 1920 zaczął tworzyć biżuterię w stylu art déco.

NIEMCY

Niemiecki Jugendstil jest najbardziej eklektyczny spośród wszystkich odmian secesji. W Niemczech działali Josef Maria Olbrich oraz Henry van de Velde, którzy przynieśli z Wiednia i Brukseli elementy charakterystyczne dla tamtejszych odmian secesji. W sztuce niemieckiej obecne są także wpływy angielskiego ruchu Arts and Crafts. Te ostatnie - za przyczyną księcia Hesji Ernsta Ludwiga, wnuka brytyjskiej królowej Wiktorii, który zapoznał się z osiągnięciami ruchu podczas swej podróży do Anglii. W 1899 roku książę zaprosił do Darmstadt m.in. wspomnianego Josefa Marię Olbricha z Wiednia i Petera Behrensa, żeby założyli kolonię artystyczną. W ramach kolonii powstały na wzgórzu Mathildenhöhe w otoczeniu parkowym domy artystów i inne obiekty. Z kolei w Weimarze na dworze księcia von Sachsen-Weimar-Eisenach przez kilkanaście lat od 1902 roku przebywał działający wcześniej w Belgii Henry van de Velde. Zorganizował on w tym mieście w oparciu o idee ruchu Arts and Crafts seminarium rzemiosła, które z czasem przekształciło się w szkołę rzemiosła artystycznego. Ale pierwszym i najistotniejszym centrum niemieckiego Jugendstilu było Monachium. To tu w latach 1897-1898 powstał budynek atelier fotograficznego "Elvira". To tu w 1898 roku Hermann Obrist, August Endell, Peter Behrens i in. powołali do życia warsztaty artystyczne (Vereinigte Werkstätten für Kunst und Handwerk), które wytwarzały wysokiej jakości rzemiosło. To tu w końcu ukazywały się najważniejsze czasopisma artystyczne epoki - "Jugend" (od którego nazwę wzięła niemiecka odmiana stylu) i "Simplicissimus". Miejscem bezpośrednio oddziałującym na tereny Niemiec należące obecnie do Polski był Berlin. Tu również ukazywało się ważne pismo: "Pan". Powstawały nowoczesne obiekty, takie jak Hackesche Höfe - zespół secesyjnych kamienic powiązanych przejściowymi dziedzińcami, autorstwa Augusta Endella. W większości miast niemieckich powstawały jednak wciąż budowle osadzone w tradycji Landhausu, z wykuszami, wieżyczkami, czasem z elementami muru pruskiego - i ornamentem secesyjnym.

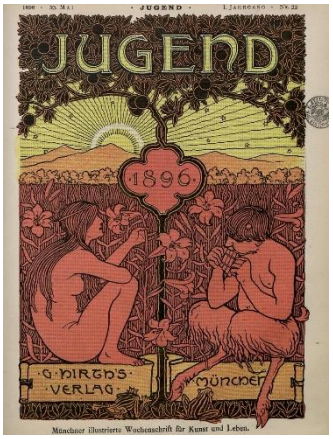

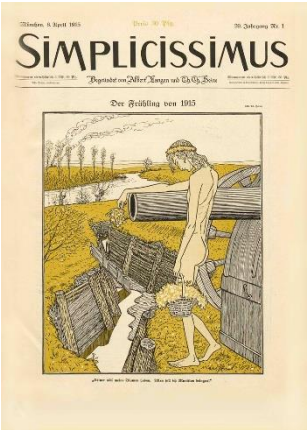

August Endell (1871-1925)

niemiecki architekt i projektant secesyjny – tworzył wzory tkanin, mebli i biżuterii. Zajmował się teorią psychologiczną architektury. Od 1918 dyrektor Państwowej Akademii Sztuki i Rzemiosła Artystycznego we Wrocławiu. W roku 1896 zaprojektował w Monachium siedzibę pracowni fotograficznej Elvira dla dwóch fotografek Sophie i Mathilde Goudstikker, wywołując skandal artystyczny – jednolita, prawie pozbawiona okien fasada dwu-piętrowego budynku stała się tłem dla secesyjnej ornamentyki: ogromnego zwiniętego chińskiego smoka (lub Venus o skrzydłach nietoperza) i wygiętych krat niewielkiej liczby okien. Budowla nie zachowała się do naszych czasów – w lipcu 1937 naziści zdjęli dekoracje fasady, a w roku 1944 budynek został zniszczony podczas bombardowania.

Otto Eckmann (1865-1902)

niemiecki grafik, ilustrator książek tworzący w stylu secesji. Projektował także sztukę użytkową (meble, litery, tkaniny i metaloplastykę).

CZECHY

Alfons Mucha (1860-1939)

Twórczość Muchy łączy tradycje bizantyjskie i współczesne. Znakiem rozpoznawczym Muchy są grafiki kobiet w stylu belle époque – wyidealizowana postać pięknej kobiety otoczonej naręczem kwiatów i liści, symbolami i arabeskami. W Paryżu Mucha przez pewien czas dzielił pracownię z Gauguinem, póki ten nie wyjechał na Karaiby. Mucha tworzył odtąd projekty graficzne na zamówienie – plakaty reklamowe, kalendarze, karty dań, okładki i tytuły czasopism, zaczął publikować serie swoich grafik, przeznaczonych na pocztówki oraz *panneau décoratifs* – serie obrazów drukowane na jedwabiu, które składały się z kilku grafik oscylujących wokół jednego tematu przewodniego (np. pory roku, kwiaty itp.) i przeznaczone były głównie dla kolekcjonerów. Wraz z Jamesem Whistlerem założył małą szkołę malarstwa *Carmen*, gdzie obaj uczyli. Zmarł załamany w kilka tygodni po wkroczeniu wojsk hitlerowskich do Pragi, po przesłuchaniu przez gestapo.

Przełomowym momentem w historii Alfonsa Muchy było stworzenie w roku 1894 afiszu do nowej sztuki „Gismonda", w której grała Sarah Bernhardt, będąca w tamtym czasie u szczytu sławy. Zachwycona pracą aktorka podpisała z artystą sześcioletni kontrakt, który stał się jego przepustką do światowej sławy. W tym okresie w Paryżu zorganizowano dwie indywidualne wystawy dzieł Alfonsa – w Galerie de la Bodinière i w Salonie Stu w galerii La Plume. W 1900 r. Mucha wziął udział w paryskiej wystawie światowej. Powoli rodził się słynny „le style Mucha".

STANY ZJEDNOCZONE

Louis Comfort Tiffany (1848-1933)

amerykański artysta, tworzący głównie dzieła ze szkła i wyroby jubilerskie w stylu secesji. Był prekursorem wzornictwa lamp witrażowych, wazonów zwanych do dziś *tiffany*. Syn jubilera Charlesa Lewisa Tiffany'ego.

AUSTRIA

Wiedeń przełomu XIX i XX wieku był ośrodkiem obfitującym w nowe ruchy; tu działali: Richard Strauss, Gustav Mahler, Zygmunt Freud czy Arnold Schönberg. W 1897 zawiązało się stowarzyszenie artystyczne "Sezession", od którego wywodzi się polska nazwa całego stylu. Stowarzyszenie miało swój gmach, wzniesiony przez Josepha Marię Olbricha w latach 1898-9; wydawało też czasopismo "Ver Sacrum". Jego wieloletni przewodniczący, Gustav Klimt, to autor obrazów przesyconych erotyką, przedstawiających niemal wyłącznie kobiety. Ich głowy przedstawiał realistycznie, natomiast stroje i tła są płaskie, zdobione wzorami geometrycznymi lub roślinnymi. Charakterystyczne dla niego było stosowanie złoceń. Architekt Otto Wagner, po okresie wykorzystywania dawnych stylów, opowiedział się - choć też nie na długo - po stronie secesji. Stworzył wówczas dwie stacje kolei miejskiej w Wiedniu i kościół w Steinhof. Z czasem jego budynki stały się bardziej zwarte i blokowe, niemal pozbawione śladów po secesji. Secesja wiedeńska wyróżniała się zamiłowaniem do linii prostych oraz figur i brył geometrycznych, zwłaszcza do kwadratu. Zredukowany został ornament i motywy roślinne. Występowały więc tu analogie z secesją szkocką, co wynikało z wspólnych dążeń i wzajemnych kontaktów obu środowisk. Pozbawione części typowych cech pełnej secesji, zapowiadają już sztukę nowoczesną.

Gustav Klimt (1862-1918)

Ojciec malarza był złotnikiem-grawerem. Klimt żył w ubóstwie przez całe swoje dzieciństwo. W latach 1886 - 1893 uczęszczał do Wiedeńskiej Szkoły Rzemiosł Artystycznych, gdzie studiował do 1883 roku. Pierwsze doświadczenie zawodowe zdobył wykonując różne prace dekoracyjne. Zajęcie to wraz z klimatem artystycznym rozwijającym się na przełomie wieków w Wiedniu odnalazło wyraz w dojrzałej twórczości artysty. Klimt stał się głównym inicjatorem dokonujących się przemian artystycznych, kiedy to w 1897 oficjalnie odrzucił kanony akademickie i wspólnie z innymi artystami założył Stowarzyszenie Artystów Austriackich – Secesję, z którą był związany do 1905.
Celem Klimta było stworzenie dzieła totalnego, absolutnego, tzn. wolnego od wszelkich konwencji, ograniczeń narzuconych przez akademickie koncepcje. Obrazy artysty są wyrazem nieograniczonej swobody twórczej, w pełni wyrażają bujność i złożoność epoki, w której dane było mu tworzyć. Jego prace stały się inspiracją dla wielu nowoczesnych artystów.

Emilia Flöge

Judyta z głową Holofernesa, 1901

Judyta, wg ksiąg biblijnych, to córka Merariego z pokolenia Symeona. Dość szybko owdowiała, i z tego powodu nosiła luźny wór, opadający jej na biodra. Była matką czternastu synów. Judyta była kobietą bardzo piękną, bogatą, a jednocześnie bardzo pobożną i cnotliwą, pomagała biednym i pokrzywdzonym przez los. Biblijna Księga Judyty mówi, iż w czasie natarcia wojsk asyryjskich na Izrael, wódz Holofernes rozpoczął oblężenie miasta Betulii. Było niemal pewne, że nic nie uratuje ani miasta, ani kraju. Judyta postanowiła nie dopuścić do zniszczenia miasta. Po zmówionej wieczornej modlitwie, poszła do obozu Asyryjczyków, i dała im do zrozumienia, że opuściła miasto, chcąc ocalić życie. Gdy doprowadzono ją przed oblicze Holofernesa, ten z miejsca zakochał się w niej. Wódz będąc pod piorunującym wrażeniem urody Judyty, zabrał ją do swego namiotu. Cztery dni później kiedy Holofernes spał po wielkiej uczcie, Judyta ucięła mu głowę. Schowała ją do kosza i wróciła do miasta. Wczesnym rankiem wywieszono głowę Holofernesa na murach Betulii. Gdy wojsko asyryjskie zobaczyło to „trofeum", uciekło w popłochu i przerażeniu. Izraelici wykorzystali osłabienie wroga, rzucili się w pogoń i ich rozgromili.

Modelka - Adele Bloch-Bauer (?)

femme-fatale to …….

…….

Fryz Beethovena, 1902

Fryz długości 34 metrów i wysokości 2 m, Gustav Klimt namalował na wystawę w Pawilonie Secesji, starając się stworzyć dzieło sztuki totalnej, co było jednym z marzeń sztuki przełomu wieków. Powstała malarska interpretacja IX symfonii, do której artysta wykorzystał wagnerowski opis IX symfonii, filozoficzne tezy Schopenhauera, a zwłaszcza "Narodziny tragedii" (1872) Friedricha Nietzschego. Fryz powstał na XIV wystawę Secesji, poświęconą Beethovenowi i zajmuje ważne miejsce w twórczości Klimta - od niego rozpoczął się "złoty okres". Fryz po wystawie planowano zniszczyć, lecz zostawiono go na planowaną na następny rok retrospektywę Klimta. W 1903 roku kupił go mecenas sztuki, kolekcjoner Carl Reinighaus, by odsprzedać później przemysłowcowi Augustowi Ledererowi.
Z Wystawą Beethovena wiąże się jedno bardzo miłe wydarzenie w życiu Klimta, choć cała wystawa okazała się katastrofą finansową, a mianowicie spotkanie Gustawa Klimta z Augustem Rodinem, który w 1902 roku zwiedził wystawę i szczerze pogratulował Klimtowi jego „tak tragicznego i tak boskiego” *Fryzu*.

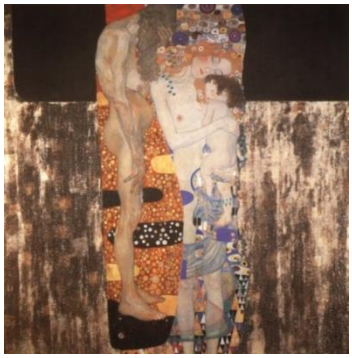

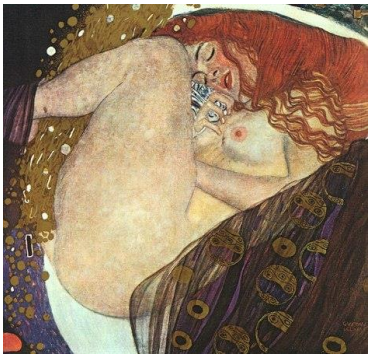

Prawdopodobnie to ciężarna Mizzi Zimmermann**,** modelka i kochanka Gustava Klimta, zainspirowała artystę do umieszczenia na jego obrazach motywu kobiety w ciąży. Podczas pracy nad obrazem „Nadzieja I“, w wieku zaledwie 1 roku nagle zmarł Otto – syn Klimta i Mizzi. Śmierć ta przyczyniła się do zmiany koncepcji obrazu. Co prawda niebieskie, przetykane złotem pasmo tkaniny, widoczne za ciężarną, symbolizuje nadzieję wyrażoną w tytule dzieła, jednak jego tło zapełniają niesamowite postacie: Obok znanego z „Fryzu Beethovena“ olbrzyma Tyfona, na brzemienną kobietę patrzy kilka twarzy, w których można rozpoznać córki Tyfona, symbolizujące chorobę, śmierć, szaleństwo, żądzę, nieczystość i zgryzotę. Właściciel obrazu, Fritz Waerndorfer, kazał wykonać specjalną szafę na obraz, która otwierał tylko przed wybranymi gośćmi.

Jadalnia w pałacu Stocleta:

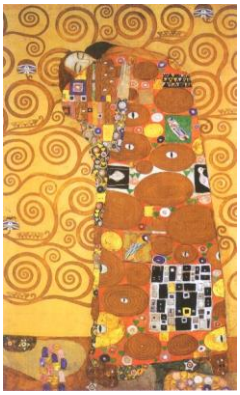

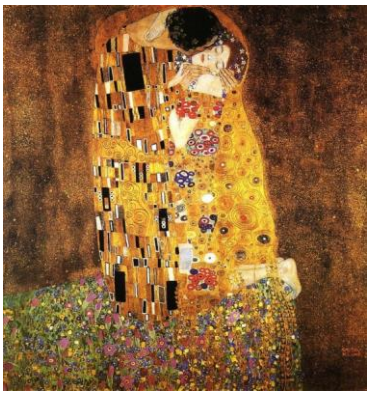

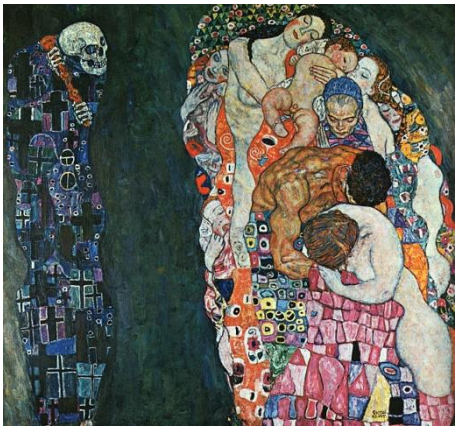

Śmierć i życie, 1911

Na ukształtowanie tzw. „złotego okresu" w twórczości Klimta wpływ miała m.in. jego podróż do Rawenny. Jakiego rodzaju dzieła tam go zainspirowały?

……..

Podkreśl cztery cechy secesji:

- Płynna, falista, gięta linia i płaska plama barwna w malarstwie i grafice
- Klasyczne proporcje nawiązujące do sztuki antycznej
- Upodobanie do ornamentów
- Najważniejszy jest doskonały rysunek, a kolor jest jedynie jego dopełnieniem
- Zwrot do natury i szukanie w niej źródeł inspiracji
- Izokefalizm
- Dekoracyjność i dekoratywność
- Wyrazisty dukt pędzla w malarstwie

Terminologia związana ze sztuką secesyjną:
asymetria, dekoracyjność, dekoratywność, mikroświat, fantastyka, linia falista, niespokojny rytm, motywy organiczne, roślinne, sztuczność, nowy uniwersalny styl, indywidualizm, subiektywizm, symbolizm, nowe tworzywa, symbolika akwatyczna, symbolika wzrastania i kwitnięcia, *fin de siecle*

Joseph Maria Olbrich (1867-1908)

Nazwa obiektu ……

……..

Funkcja ……

……..

Budynek został ukończony w roku (zaznacz właściwą datę):

- 1910
- 1899
- 1880

Przy dekoracji wnętrza budynku współpracował (zaznacz imię i nazwisko artysty):

- René Lalique
- Emille Galle
- Gustav Klimt

Główna elewacja budynku charakteryzuje się (zaznacz trzy właściwe cechy):

- klasycznym porządkiem architektonicznym
- łączeniem materiałów
- ornamentem floralnym
- płaskim, linearnym ornamentem
- bogatą polichromią
- *horror vacui*

Elewacja główna budynku posiada następujące elementy architektoniczne (zaznacz trzy):

- tryglify
- gzymsy
- kopułę
- archiwolty
- portal
- ażurową attykę

Otto Wagner (1841-1918)

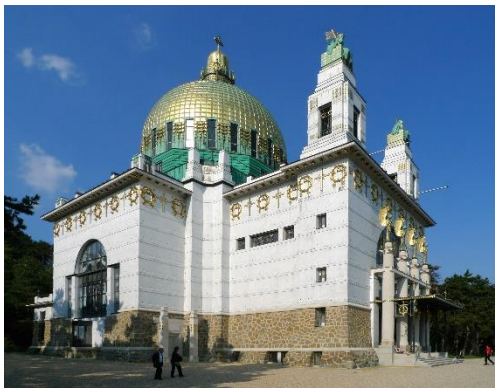

Antonio Gaudi (1852-1926)

Gaudi był bardzo chorowitym dzieckiem, ciągłe napady reumatyzmu przeszkadzały mu w nauce. Często ból był na tyle silny, że musiał podpierać się laską, bo inaczej nie mógłby chodzić. W ostatnim roku szkoły średniej przeprowadził się do Barcelony, gdzie ukończył szkołę i przygotowywał się do studiów akademickich. Podczas pięcioletnich studiów otrzymywał jedynie oceny dostateczne. Po ich ukończeniu, prawie dwudziestoletni poszedł do szkoły architektonicznej i rozpoczął kurs planowania architektonicznego. Wykładane tam przedmioty bardzo mu nie odpowiadały, więc przeprowadzał własne badania nad wielkimi osiągnięciami architektury. Najbardziej interesowały go metody konstrukcyjne starożytnych budowli. Kiedy przychodził do matki z ocenami niedostatecznymi, nie mogła pojąć dlaczego jej syn tak źle się uczy. Kiedyś wyjaśnił jej dlaczego - nie umiał nigdy projektować budynku bez wcześniejszego zapoznania się z terenem, więc zaczynał rysunek od rysowania miasta, lasu, pola, czy chat. Wykładowca nie uznawał takiej techniki, więc zabierał mu kartkę, gdy tylko spostrzegał błąd swojego ucznia. Niestety edukacja Antoniego kosztowała rodzinę sprzedaż część posiadłości. Sam Gaudi ubierał się skromnie i nawet pożyczał książki od kolegów, bo na własne nie było go stać. W 1878 roku dostał dyplom architekta i dostał pierwsze zlecenie - na miejską latarnię. Wtedy też zaprojektował okno wystawowe dla sprzedawczyni rękawiczek.

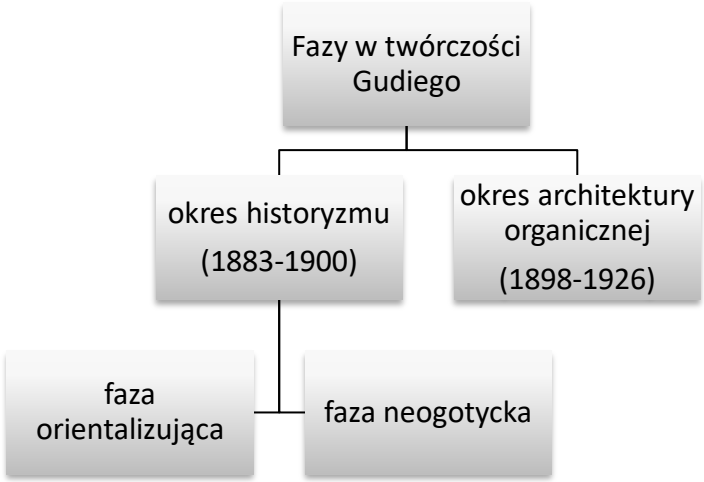

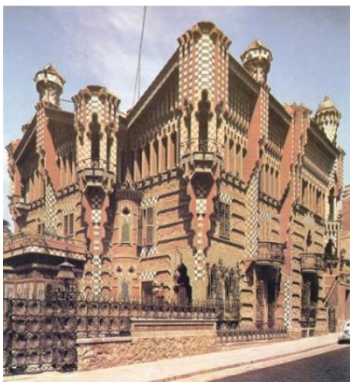

Gdy w 1878 roku właściciel cegielni i producent płytek Manuel Vicens złożył u Gaudiego zamówienie na letni dworek - ten nie miał jeszcze żadnych praktycznych doświadczeń. Do budowy Gaudi użył bardzo pospolitych surowców - naturalnego kamienia koloru ochry oraz surowej cegły. Lecz naprawdę fascynujące w wyglądzie zewnętrznym budynku są użyte w dużych ilościach kolorowe płytki ceramiczne, biegnące po murze jak listwa lub też tworzące szachownicę. **Casa Vicens** jest przykładem na to, jak dzięki wykończeniu zewnętrznych powierzchni i bogatej ornamentyce nudny budynek można przekształcić w zameczek. W Casa Vicens spotkać można wspaniałą pseudokopułę, która powstała dzięki perfekcyjnie wykonanym, perspektywicznym malowidłom. Przez moment rzeczywiście jest się przekonanym, że spogląda się w niebo, obserwując przyloty i odloty ptaków.

Nazwa budowli ……

Czas powstania ……

Opis ……

……

……

……

Autor ……

Nazwa własna budowli ……

Miejscowość ……

Podaj nazwę stylu, jaki reprezentuje budowla

……

Podaj dwie cechy świadczące o kwalifikacji stylowej budynku

……

Nazwa budowli ……

Czas powstania ……

Napisz, co inspirowało artystę projektującego ten obiekt (podaj przynajmniej dwa źródła inspiracji

……

……

Opis budowli ……

……

……

……

……

……

……

……

……

W 1898 r. hrabia Guell zamówił u Antonia Gaudiego projekt podmiejskiej kolonii, w której zamieszkać mieli robotnicy jego fabryki. Na tarasie widokowym znajduje się najdłuższa ławka na świecie. Nie stoi ona wzdłuż nudnej, określonej linii - tworzą ją przeróżnie uformowane zakręty. Na ten wspaniały taras wiodą schody o zoomorficznych poręczach. Pod tarasem jest Sala Stu Kolumn, która mieni się szkłem i ceramiką. Pomiędzy schodami znajduje się wielka "cysterna" pomyślana jako zbiornik gromadzący deszczówkę. Zaworami przelewowymi cysterny stały się dwa potwory - smok symbolizujący pytona i głowa węża (aluzja do godła Katalonii).

Za spadkobiercę secesji wiedeńskiej uważa się postać **Friedensreicha Hundertwassera (1928-2000)**

Styl jego charakteryzuje unikanie regularności, symetrii i prostych linii oraz kątów. Typowym elementem jego projektów są okna o różnych kształtach i rozmiarach. Do swoich budowli wprowadzał zieleń, m.in. w formie drzew rosnących na dachach i we wnękach ścian. Stosował odważne zestawienia kolorów. Bardzo często urozmaicał projekty charakterystycznymi unikatowymi w formie i kolorystyce kolumnami, złotymi kulistymi wieżyczkami oraz mozaikami z płytek ceramicznych.

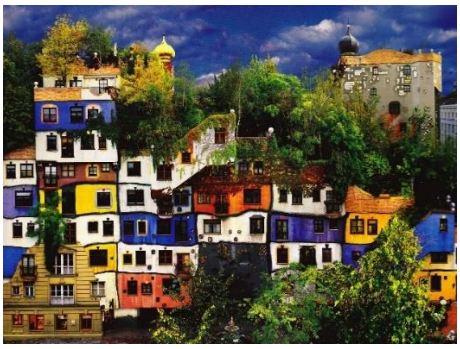

SECESJA ŁÓDZKA

Łódź to miasto, które powstawało w XIX i na przełomie XIX i XX wieku. Bogaci fabrykanci włókienniczy budowali wtedy dla siebie reprezentacyjne rezydencje. Wielu tym budynkom nadano modny, secesyjny wygląd. Dotyczyło to także obiektów fabrycznych, które powstawały w centrum miasta, obok domów mieszkalnych swych właścicieli. Taki układ miasta sprawia, że Łódź ma niepowtarzalny charakter. Duża liczba secesyjnych obiektów oraz ich wysoki poziom artystyczny zadecydowały o przyjęciu jej w 2006 roku do Réseau Art Nouveau Network (organizacji zrzeszającej miasta secesyjne). Przed rozbiorami Łódź - wtedy malutkie miasteczko - leżała w granicach Rzeczypospolitej. W wyniku II rozbioru znalazła się w obrębie Prus. Ok. 1900 roku jako miasto polsko-niemiecko-żydowskie była częścią Królestwa Kongresowego, a więc de facto Rosji.

Gustaw Landau-Gutenteger (1862-1924)

Willa ……

Elewacja budynku jest bogato zdobiona elementami roślinnymi. Do willi prowadzi wejście z portykiem wspartym na rzeźbach dwóch jabłoni. Stąd jej inna nazwa – "willa pod jabłoniami". Wnętrza zdobione secesyjną dekoracją stiukową w formie liści kasztanowca, kwiatów róży, jabłoni, maków. Zachowały się też oryginalne witraże: w oknie klatki schodowej, przedstawiający bosonogą kobietę w zielonej tunice i z kwiatami we włosach, jako wyobrażenie bogini poranków – Jutrzenki, o czym świadczy świecąca nad jej głową gwiazda zaranna oraz w parterowym salonie witraż z artystycznie przetworzonym widokiem na jezioro i zamek k. Montreux w Szwajcarii. Okna wilii, zgodnie z założeniami architektury secesyjnej, mają różne kształty, nie ma dwóch identycznych, niektóre osłonięte są ozdobnymi kratami o falistych łukach. Od strony ogrodu "kuchenna" klatka schodowa w kształcie okrągłej wieżyczki. W jednym z naroży rzeźba krasnala-atlanta.

Polskie Muzeum Secesji znajduje się w .....

Rozpoznaj dzieła rzemiosła artystycznego.

A

B

C

....

a) Podaj nazwy stylów, w jakich wykonano te przedmioty

b) Uszereguj dzieła chronologicznie w kolejności od najwcześniej do najpóźniej powstałego. Wpisz we właściwe miejsca ich oznaczenie literowe.

Lp.	1	2	3
Oznaczenia literowe			

Podaj po dwa różne środki artystycznego wyrazu (ekspresji) zastosowane w każdym z obrazów.

A

B

Obraz A.: .....

.....

.....

.....

Obraz B.: .....

.....

.....

.....

ANALIZA PORÓWNAWCZA

OBRAZ A

François Gérard, *Amor i Psyche*, 1798, olej na płótnie, 186 cm x 132 cm, Luwr, Paryż

OBRAZ B

Gustaw Klimt, *Spełnienie*, 1905–1909, technika mieszana (akwarela, tempera, złota i srebrna folia, mozaika), projekt dekoracji naściennej jadalni pałacu Stoclet w Brukseli, 194 cm x 120 cm, Österreichische Museum, Wiedeń

Porównaj kompozycję obrazów:

Obraz A	Obraz B

Porównaj kolorystykę obrazów:

Obraz A	**Obraz B**

Porównaj światłocień w obu obrazach:

Obraz A	**Obraz B**

Porównaj ekspresję obrazów:

Obraz A	**Obraz B**

Sformułuj krótkie wnioski dotyczące stylu obu obrazów: